

LNA Latvijas Valsts kinofotofonodokumentu arhīva audiovizuālo dokumentu piedāvājums projektam „Nacionālo dārgumu jaunatklāšana”

„Ceļojums latviešu animācijas pasaulē”

1. **Latviešu leļļu kino – 50.** Režisors Arnolds Burovs 1966. gadā izveidoja leļļu kino grupu un uzņēma pirmo latviešu leļļu filmu “Ki-ke-ri-gū!”. Latvijas leļļu kino ar savu bagātīgo vēsturi un tradīcijām, unikāli noslēpumaino leļļu pasauli, kas pacietīgā roku darbā veidota un iemūžināta kinolentē, ir kļuvis par klasisku vērtību ne tikai Latvijā, bet arī plašākā pasaules mērogā. Arnolda Burova dibinātā leļļu filmu uzņemšanas grupa 1993. gadā pārtapa par filmu studiju “Animācijas Brigāde”, kurā tapušas gandrīz 70 īsfilmas un trīs pilnmetrāžas filmas; kopā ar 35 Arnolda Burova filmām un citiem studijā tapušajiem darbiem šīs filmas veido nepārvērtējami nozīmīgu Latvijas kultūras sastāvdaļu.

Arhīvā apmeklētājiem tiek piedāvāts noskatīties:

- **Animācijas filma „Ki-ke-ri-gū!”**. 1966.gads, režisors Arnolds Burovs, 10 minūtes. Pirmā latviešu leļļu filma. Filma uzņemta pēc latviešu tautas pasaku motīviem un stāsta par to, kā bagātais kungs nozadzis nabaga zemniekam burvju dzirnavas. Taču zemniekam tās izdodas atgūt ar uzticamu draugu – suņuka un gaiļa – palīdzību.
- **Animācijas filma „Caps meklē”**. 1976.gads, režisors Arvīds Noriņš, 10 minūtes. Filma par slepenpolicistu Capu, kurš saņēmis uzdevumu - izsekot pazudušo ugunsdzēsēju mašīnu. Viņš ar sekmēm veic šo uzdevumu.
- **Animācijas filma „Meža sargi”**. 2015.gads, režisors Māris Brinkmanis, 12 minūtes. Kārtējā apgaitā Mežsargs atrod mežā izmestu kaudzi atkritumu. Arī viņa mājdzīvnieki – suns, kaķis un pele – ir par to nepatīkami pārsteigti. Nākamajā reizē Mežsargam izdodas meža piemēslotānā brīdī pieķert nejauko pilsētnieku. Tomēr Mežsargs ir vecs vīrs un viņa bise lādēta tikai ar korķi, tāpēc Ļaundaris tikai pasmejas un turpina savas nelāgās izdarības. Mājas zvēriem nākas apvienoties ar meža zvēriem, lai palīdzētu Medniekam un attīrītu mežu. Viņi to dara tik asprātīgi, ka ne tikai mežs kļūst tīrs, bet arī nelāgais pilsētnieks nonāk cietumā.

VAI

- **Animācijas filma „Bums un Piramidons”**. 1969.gads, režisors Arnolds Burovs, 9 minūtes. Par mednieku Bumu un viņa suni Piramidonu. Par to kā viņi palīdz zvēriem, putniem un maziem bērniem.
- **Animācijas filma „Caps un neredzmais”**. 1981.gads, režisors Arvīds Noriņš, 10 minūtes. Šī ir piektā filma no piedzīvojumu sērijas par ievērojamo pēddzini Capu. Šoreiz Capa pretinieks ir noslēpumainais neredzmais. Kur viņu meklēt? Zooloģiskajā dārzā, cirkā? Bet ne uz ilgu laiku diviem pēdu jaucējiem izdodas maldināt Capu. Viņš tos atmasko.
- **Animācijas filma „Zaķu lielā diena”**. 2015.gads, režisore Dace Rīdūze, 10 minūtes. Paslinkais Zaķēns ir nepatīkami pārsteigts par kāda pavasara rīta pēkšņo rosību savās mājās. Viņš ne tikai tiek iztraucēts no miega, bet arī iesaistīts dažādu, līdz šim nepiedzīvotu uzdevumu veikšanā. Došanās uz vistu kūti pēc olām izvērsas bīstamā piedzīvojumā. Lai glābtu Lieldienas, mazajam garausim nākas pārvarēt gan savu slinkumu un bailes, gan noticēt brīnumainā saules zaķa klātbūtnei

2. **Studija DAUKA.** Filmu studijas DAUKA darbība sākusies 1970. gadā Latvijas Televīzijā, kad Roze Stiebra un Ansis Bērziņš izveidoja multiplikācijas (animācijas) filmu uzņemšanas grupu. Jau no darbības sākotnes tika uzstādīts mērķis – veidot animāciju kā latviešu bērnu mūsdienu modernās kultūras sastāvdaļu. Filmu radīšanā piedalījās Latvijas talantīgākie mākslinieki, komponisti, literāti. Labestīgie, darbīgie un radošie studijas DAUKA animācijas filmu tēli visus šos gadus un arī šodien būtiski piedalās Latvijas bērnu ētisko un estētisko uzskatu veidošanā. Studijā DAUKA uzņemtas vairāk kā 120 animācijas filmas. Filmu pamatā galvenokārt ir latviešu folklorā, klasiskā bērniem veltītā literatūra un mūsdienu latviešu autoru sacerējumi. Sākuma periodā studijā DAUKA uzņēma filmas tikai aplikācijas tehnikā, 1983. gadā uzņemta pirmā latviešu zīmētā filma „KABATA” pēc Ojāra Vācieša dzejoļu motīviem. Tādas filmas kā ZAĶĪŠU PIRTIŅA, NEPARASTIE RĪDZINIEKI, FANTADROMS, KAĶĪŠA DZIRNAVAS, NESS UN NESIJA, PASACIŅAS un daudzas citas ieguvušas daudzu paaudžu bērnu nedalītu atsaucību un kļuvušas par Latvijas animācijas mākslas klasiku. Pirmā studijas DAUKA pilnmetrāžas filma NESS UN NESIJA (režisori Roze Stiebra un Ansis Bērziņš) dublēta angļu, franču, japāņu, flāmu un krievu valodās. Filma ieguvusi Latvijas kino augstāko atzinību – balvu LIELAIS KRISTAPS. Otrā pilnmetrāžas filma KAĶĪŠA DZIRNAVAS (režisore Roze Stiebra) ieguvusi īpaši augstu atzinību pasaules kinofestivālos ASV, Ēģiptē, Somijā, Lietuvā. Tā nopirkta radīšanai Francijā, Dānijā, Zviedrijā, Ungārijā, Krievijā. Studijas DAUKA dibinātājiem un galvenajiem režisoriem Rozei Stiebrai un Ansim Bērziņam piešķirta Latvijas Kultūras Fonda augstākā atzinība Spīdolas balva „Par profesionālā animācijas kino izveidi Latvijā, cilvēcisko vērtību, labestības un iekļautības veidošanu bērnu apziņā” (1995). Triju zvaigžņu ordenis Rozei Stiebrai piešķirta 2003. gadā, bet Ansim Bērziņam – 2010. gadā.

Arhīvā apmeklētājiem tiek piedāvāts noskatīties:

- **Animācijas filma „Kabata”.** 1983.gads, režisore Roze Stiebra, 9 minūtes. Multiplikācijas filma veidota pēc O. Vācieša dzejas motīviem. Komponists Imants Kalniņš.
- **Animācijas filma „Desas piedzīvojumi”.** 2002.gads, režisore Roze Stiebra, 10 minūtes. Desa ir apķērīga, enerģiska un diezgan nešpetna, garlaicīgu dzīvi ledusskapī viņa nespēj izturēt, tāpēc pamet slinkās māsas un dodas uz jūru. Ceļā gadās dažādi piedzīvojumi, desa nonāk gan frizētavā, gan ministra postenī, gan skolā, taču visās situācijās atrod izeju un beigās sasniedz mērķi. Viena no stāsta ziņā atraktīvākajām studijas Dauka filmām – nevis lirisks dzejolis, bet īsts road-movie ar trillera elementiem, dažādiem raksturīgiem tipāžiem un negaidītām situācijām. Desas ceļojumu pavada aizrautīgas dziesmas ar muzikālu pašvērtību, ne tikai ilustrējoša fona mūzikas funkciju.
- **Animācijas filma „Kā Brālītis Trusītis uzvarēja Lauvu”.** 2010.gads, režisore Roze Stiebra, 9 minūtes. Stāsts par bailīgo Brālīti Trusīti un rijīgo, nekaunīgo un lielīgo Lauvu, kas izmanto mazo dzīvnieciņu lētticību, lai valdītu pār to vienkāršajām dzīvēm. Tomēr Brālītis Trusītis pārvar bailes un nāk klajā ar drosmīgu plānu, kā ar savu atjautību uzvarēt briesmīgo Lauvu. Filmiņa no animācijas studijas Dauka cikla Pasaules tautu pasakas; šis stāsts balstīts amerikāņu folklorā, taču ieguvis arī mūsdienīgas detaļas un nianšes zvēriņu sabiedrības attēlojumā. Globālās ekonomiskās krīzes dēļ šī izrādījās pēdējā filma studijas Dauka darbībā, tātad ar to noslēdzas nozīmīgs periods Latvijas animācijas vēsturē.

VAI

- **Animācijas filma „Zelta sietiņš”**. 1975.gads, režisore Roze Stiebra, 10 minūtes. Šī filma - albums domāta pašiem mazākajiem skatītājiem, izveidota - pamatā ņemot tautas dzejnieka Jāņa Raiņa dzejoļus. Viņa darbi "Zelta sietiņš", "Mākonītis un mākonīte", "Saulē un mēnesis" ir latviešu bērnu literatūras klasika. Komp. I. Kalniņš.
- **Animācijas filma „Skatāmpanti”**. 1988.gads, režisore Roze Stiebra, 10 minūtes. Filmas sižeta risinājums balstās uz skaitāmpantu spēles principa, kas nosaka personāžu un situāciju dinamiskas un saistošas pārvērtības. Šķiet, ka varoņu piedzīvojumi aizrit vienā elpas vilcienā. Kad spēles kauliņi ir zaudējuši savu burvju varu pār atjautīgo un drošsirdīgo draugu pulciņu, rotaļas gars ir brīvs.
- **Animācijas filma „Kā Brālītis Trusītis uzvarēja Lauvu”**. 2010.gads, režisore Roze Stiebra, 9 minūtes. Stāsts par bailīgo Brālīti Trusīti un rijīgo, nekaunīgo un lielīgo Lauvu, kas izmanto mazo dzīvnieciņu lētticību, lai valdītu pār to vienkāršajām dzīvēm. Tomēr Brālītis Trusītis pārvar bailes un nāk klajā ar drosmīgu plānu, kā ar savu atjautību uzvarēt briesmīgo Lauvu. Filmiņa no animācijas studijas Dauka cikla Pasaules tautu pasakas; šis stāsts balstīts amerikāņu folklorā, taču ieguvis arī mūsdienīgas detaļas un nianšes zvēriņu sabiedrības attēlojumā. Globālās ekonomiskās krīzes dēļ šī izrādījās pēdējā filma studijas Dauka darbībā, tātad ar to noslēdzas nozīmīgs periods Latvijas animācijas vēsturē.

„Mūsu kino meistari”

1. **Jānis Streičs**. Kinorežisors un scenārists Jānis Streičs dzimis 1936. gada 26. septembrī Preiļu pagasta Anspokos. Mācījies Gailīšu pamatskolā, pabeidzis Rēzeknes pedagoģisko skolu (1955), strādājis par skolotāju un darbojies amatiertheātrī. Pēc dienesta padomju armijā iestājies Latvijas Valsts konservatorijas Teātra fakultātes režijas nodaļā.

1963. gadā pēc studiju beigšanas J. Streiča uzsāk darbu Rīgas kinostudijā sava pedagoga, kinorežisora Aleksandra Leimaņa filmās “Cielaviņas armija” (1964, režisora asistents) un ““Tobago” maina kursu” (1965, otrais režisors). Turpmāk jau patstāvīgi J. Streiča kā līdzrežisors kopā ar savu kursabiedru Ēriku Lāci veidojis “Kapteiņa Enriko pulkstenis” (1967) un “Līvsalas zēni” (1969).

Jāņa Streiča filmogrāfijā ir arī vairākas kino lomas – Oļģerta Dunkera filmās “Cāļus skaita rudenī” (1973) un “Vīrietis labākajos gados” (1977), kā arī lomas paša režisētajās filmās – Autors filmā “Teātris” (1978) un mācītājs filmā “Cilvēka bērns” (1991). Jānis Streičs aktīvi piedalījies filmu scenāriju tapšanā – pats rakstījis scenārijus septiņām savām filmām, bijis arī scenārija līdzautors.

Jānis Streičs ir daudzu starptautisko filmu festivālu laureāts (Čeļabinskā, Kijevā, Maskavā, Bostonā, Čikāgā u. c.), saņēmis piecas “Lielā Kristapa” balvas. Filma “Cilvēka bērns” saņēmusi galveno balvu Sanremo autorfilmu festivālā (1992), otro godalgu Starptautiskajā bērnu filmu festivālā Čikāgā, galveno balvu Maskavas kinofestivālā “Otrā pirmizrāde” (1993). “Cilvēka bērns” ir pirmā Latvijas filma, kas nominēta “Oskara” balvai.

1998. gadā Jānis Streičs apbalvots ar Triju zvaigžņu ordeni, viņš ir Latvijas Zinātņu

akadēmijas Goda loceklis, Vatikāna prēmijas Beato Angelico per L'Europa laureāts, bijis Latvijas Kinematogrāfistu savienības priekšsēdētājs un Rīgas Latviešu biedrības priekšsēdētājs. Daudzas režisora J. Streiča filmas šodien veido latviešu kino klasikas zelta fondu, "Limuzīns Jāņu nakts krāsā" iekļauta Latvijas Kultūras kanona kino vērtību sarakstā.

Arhīvā apmeklētājiem tiek piedāvāts noskatīties **dokumentālo filmu „Jānis Streičs”**. Filma ir no cikla „Kino gadsimts Latvijā”, veidota 2005.gadā, 26 minūtes, režisore Agita Cāne, scenārija autors Agris Redovičs, operators Ivars Zviedris. Tā vēsta par režisoru J. Streiču- intuitīvu romantiķi, ironijas meistarū, vienu no retajiem, kurš spēj padarīt augstās mākslas izpausmes mīlamas daudziem.

2. **Hercs Franks** (1926- 2013). Latvijas un Izraēlas žurnālists, kinorežisors un scenārists, viens no latviešu poētiskā dokumentālā kino tradīcijas radītājiem. Hercs Franks dzimis 1926. gada 17. janvārī Ludzā ebreju ģimenē. 1947. gadā beidzis Sverdlovskas Vissavienības juridisko institūtu neklātienē un sācis Krievijā strādāt kā lektors, žurnālists un reklāmas speciālists. 1955. gadā atgriezies Rīgā, kur darbojies žurnālistikā laikrakstos "Padomju Jaunatne" un "Rīgas Balss". Rīgas kinostudijas fotocehā Franks sācis strādāt 1959. gadā. Divus gadus vēlāk viņa scenāriju Vissavienības Valsts Kino institūta diplomdarbam filmai "Baltie zvani" izvēlējis režisors Ivars Kraulītis. Ar šo filmu, kuru vēlāk, 1990.gados Francijas Klermonferānas festivālā kinokritiķi iekļāvuši pasaules visu laiku labāko simts īsfilmu sarakstā, sākās Franka kā scenārista karjera. Turpinājis rakstīt scenārijus citām filmām, to skaitā režisora Aivara Freimaņa pilnmetrāžas filmai "Gada reportāža" (1965), par kuru kopā ar Imantu Ziedoni ieguvuši LPSR Valsts prēmiju. 1965. gadā debitējis kā režisors televīzijas filmā "Sāļā maize" un turpmāk veidojis vairākus desmitus filmu ar savu scenāriju. 1975. gadā Frankam piešķirts Latvijas PSR Nopelniem bagātā mākslas darbinieka goda nosaukums. 1992. gada 2. jūnijā pārcēlies uz dzīvi Jeruzalemi Izraēlā, kur turpināja darboties dokumentālā kino jomā, vienlaicīgi uzturoties un strādājot arī Latvijā. Publicējis divas grāmatas, vairāk nekā 150 rakstus Latvijas un ārvalstu preses izdevumos. Darbojies žūrijā vairākos kinofestivālos, sniedzis meistarklases. Saņēmis vairākas balvas par mūža ieguldījumu kinomākslā – Nacionālajā filmu festivālā Lielais Kristaps (2001), festivālos Telavivā (2003), Taivānā (2004), Krievijas festivālos "Rossija" Jekaterinburgā (2006) un "Flahertiana" Permā (2006).

Arhīvā apmeklētājiem tiek piedāvāts noskatīties **dokumentālo filmu „Hercs Franks”**. Filma ir no cikla „Kino gadsimts Latvijā”, veidota 1999.gadā, 26 minūtes, režisore Dzintra Geka, scenārija autors Agris Redovičs, operators Igors Tūns.

3. **Voldemārs Pūce** (1906- 1981). Latviešu teātra un kino režisors. Dzimis Vestienas pagasta "Rēzēnu" kalpu mājā, algādža Pētera un Emīlijas Pūču ģimenē. Mācījās Vestienas pagastskolā, vēlāk Rīgā. Vēloties savu turpmāko dzīvi saistīt ar skatuvi, iestājās Latviešu aktieru biedrības skolā. Kino Pūce sāka darboties jau starpkaru periodā, viņš bija režisora asistents mākslas filmai "Lāčplēsis" (1930), režisors Latvijā pirmajai zinātniski populārajai pilnmetrāžas filmai "Mūsu pelēkais dārgakmens" (1936) un dokumentālai filmai "Latvji, brauciet jūriņā!" (1940). Vadīja Latvijas drāmas ansambli (1935—1944). Režisēja Latvijas Nacionālā operā izrādes "Pajacī" (1938), "Dons Karloss" (1962). Bijis mākslas filmu studijas direktors (1940), scenārija autors un režisors pirmajai Rīgas Kinostudijas mākslas filmai "Kaugurieši"

(1941) un uzņēmuma "Rīga-filma" direktors un režisors (1943—1944). Otrā pasaules kara beigās Voldemārs Pūce devas bēgļu gaitās uz Vāciju, no kurienes dzimtenē atgriezās 1947. gadā. Piedalījās filmas "Rainis" tapšanā kā otrais režisors, kuras uzņemšanas laukumā 1948. gada 14. oktobrī tika aizturēts un ieslodzīts Centrālcietumā. 1949. gada 26. februārī viņu notiesāja "par dzimtenes nodevību" un piesprieda 25 gadus ieslodzījumā stingrā režīma nometnē, ko viņš izcieta Vorkutlagā. 1949. gada 25. marta deportācijas laikā arī viņa sieva Daila kopā ar nesen dzimušo dēlu Inesi Kasparu Pūci kā tika izsūtīta uz Amūras apgabalu. Pēc Staļina nāves V. Pūce atgriezās dzimtenē. Strādāja par Leļļu teātra režisoru (1959—1963), galveno režisoru Rīgas Operetes teātrī (1963—1978). 1968. gadā uzaicināts Rīgas Kinostudijā uzņemt filmu "Mērnieku laiki", kuras lielāko daļu uzņēma savā dzimtajā Vestienas pusē. Uzrakstīja grāmatu par savu dzīvi "Nelaikā piebaidīts" un atmiņas par Latvijas kino veidošanos "Kinojaunība". Miris Rīgā, 1981. gada 21. jūlijā, apbedīts Raiņa kapos.

Arhīvā apmeklētājiem tiek piedāvāts noskatīties **dokumentālo filmu „Voldemārs Pūce”**. Filma ir no cikla „Kino gadsimts Latvijā”, veidota 1999.gadā, 26 minūtes, režisore Dzintra Geka, scenārija autors Agris Redovičs, operators Igors Tūns.

LNA LVKFFDA
Dokumentu izmantošanas nodaļa
2016.g. februārī